

Πέμπτη, 29 Μαΐου 2003
ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Α' ΚΕΙΜΕΝΟ

Γεώργιος Βιζυηνός, Το αμάρτημα της μητρός μου (απόσπασμα).

Όταν επανήλθον να καθίσω πλησίον της, έτρεμον τα γόνατά μου εξ αορίστου αλλ' ισχυρού τινος φόβου.

Η μήτηρ μου εκρέμασε την κεφαλήν, ως κατάδικος, όστις ίσταται ενώπιον του κριτού του με την συναίσθησιν τρομερού τινος εγκλήματος.

— Το θυμάσαι το Αννιώ μας; με ηρώτησε μετά τινας στιγμάς πληκτικής σιωπής.

— Μάλιστα, μητέρα! Πώς δεν το θυμούμαι! Ήταν η μόνη μας αδελφή, κ' εξεψύχησεν εμπρός στα μάτια μου.

— Ναι! με είπεν, αναστενάξασα βαθέως, αλλά δεν ήτο το μόνο μου κορίτσι! Εσύ είσαι τέσσαρα χρόνια μικρότερος από το Χρηστάκη. Ένα χρόνο κατόπι του έκαμα την πρώτη μου θυγατέρα.

Ήταν τότε κοντά, που επαντρολογιέτο ο Φωτής ο Μυλωνάς. Ο μακαρίτης ο πατέρας σου παράργησε το γάμο τους, ως που ν' αποσαραντήσω εγώ, για να τους στεφανώσουμε μαζί. Ήθελε να με βγάλη και μένα στον κόσμο, για να χαρώ σαν πανδρευμένη, αφού κορίτσι δεν μ' άφηκεν η γιαγιά σου να χαρώ.

Το πρωί τους στεφανώσαμε, και το βράδυ ήταν οι καλεσμένοι στο σπίτι τους^ο και επαίζαν τα βιολιά, και έτρωγεν ο κόσμος μέσα στην αυλή, κι εγύρνα η κανάτα με το κρασί από χέρι σε χέρι. Και έκαμεν ο πατέρας σου κέφι, σαν διασκεδαστικός που ήταν ο μακαρίτης, και μ' έρριψε το μανδήλι του, να σηκωθώ να χορέψουμε. Σαν τον έβλεπα να χορεύη, μου άνοιγεν η καρδιά μου, και σαν νέα που ήμουνε, αγαπούσα κ' εγώ το χορό. Κ' εχορέψαμε λοιπόν^ο κ' εχορέψαν και οι άλλοι καταπόδι μας. Μα εμείς εχορέψαμε και καλύτερα και πολύτερα.

Σαν εκοντέψανε τα μεσάνυχτα, επήρα τον πατέρα σου παράμερα και τον είπα^ο Άνδρα, εγώ έχω παιδί στην κούνια και δεν μπορώ πια να μείνω. Το παιδί πεινά^ο εγώ εσπάργωσα. Πώς να βυζάξω μεσ' στον κόσμο και με το καλό μου το φόρεμα! Μείνε συ, αν θέλης να διασκεδάσης ακόμα. Εγώ θα πάρω το μωρό να πάγω στο σπίτι.

— Ε, καλά, γυναίκα! είπεν ο σχωρεμένος, και μ' επαπάρισε πα στον ώμο. Έλα, χόρεψε κι αυτό το χορό μαζί μου, και ύστερα πηγαίνουμε κ' οι δύο. Το κρασί άρχισε να με χτυπά στο κεφάλι, και αφορμή γυρεύω κι εγώ να φύγω.

Σαν εξεχορέψαμε κ' εκείνο το χορό, επήραμε τη στράτα.

Ο γαμβρός έστειλε τα παιχνίδια και μας εξεπροβόδησαν ως το μισό το δρόμο. Μα είχαμε ακόμη πολύ ως το σπίτι. Γιατί ο γάμος έγινε στον Καρσιμαχαλά. Ο δούλος

επήγαινε μπροστά με το φανάρι. Ο πατέρας σου εσήκωνε το παιδί, και βαστούσε και μένα από το χέρι.

— Κουράσθης, βλέπω, γυναίκα!

— Ναι, Μιχαλιό. Κουράσθηκα.

— Άιντε βάλ' ακόμα κομμάτι δύναμι, ώς που να φθάσουμε στο σπίτι. Θα στρώσω τα στρώματα μοναχός μου. Εμετάνοιωσα που σ' έβαλα κ' εχόρεψες τόσο πολύ.

— Δεν πειράζει, άνδρα, του είπα. Το έκαμα για το χατήρι σου. Αύριο ξεκουράζομαι πάλι.

Έτσι ήρθαμε στο σπίτι. Εγώ εφάσκισα κ' εβύζαξα το παιδί, κ' εκείνος έστρωσε. Ο Χρηστάκης εκοιμάτο μαζί με την Βενετιά, που την αφήκα να τον φυλάγη. Σε λίγο επλαγιάσαμε και μεις. Εκεί, μέσα στον ύπνο μου, μ' εφάνηκε πως έκλαψε το παιδί. Το καϊμένο!, είπα, δεν έφαγε σήμερα χορταστικά. Και ακούμβησα στην κούνια του να το βυζάξω. Μα ήμουν πολύ κουρασμένη και δεν μπορούσα να κρατηθώ. Το έβγαλα λοιπόν, και το έβαλα κοντά μου, μέσ' το στρώμα, και του έδωσα τη ρόγα στο στόμα του. Εκεί με ξαναπήρεν ο ύπνος.

Δεν ηξεύρω πόσην ώρα ήθελεν ώς το πουρνό. Μα σαν έννοιωσα να χαράζη — ας το βάλαω, είπα, το παιδί στον τόπο του.

Μα κει που πήγα να το σηκώσω, τι να διω! Το παιδί δεν εσάλευε!

Εξύπνησα τον πατέρα σου° το ξεφασκιώσαμε, το ζεστάναμε, του ετρίψαμε το μυτούδι του, τίποτε! — Ήταν απεθαμένο!

— Το πλάκωσες, γυναίκα, το παιδί μου! — είπεν ο πατέρας σου, και τον επήραν τα δάκρυα. Τότε άρχισα εγώ να κλαίγω στα δυνατά και να ξεφωνίζω. Μα ο πατέρας σου έβαλε το χέρι του στο στόμα μου και — Σους! με είπε. Τι φωνάζεις έτσι, βρε βώδι; — Αυτό με το είπε. Θεός χωρέσ' τονε. Τρία χρόνια είχαμε πανδρευμένοι, κακό λόγο δεν με είπε. Κ' εκείνη τη στιγμή με το είπε. — Ε; Τι φωνάζεις έτσι; Θέλεις να ξεσηκώσης τη γειτονιά, να πη ο κόσμος πως εμέθυσες κ' επλάκωσες το παιδί σου;

Και είχε δίκηο, που ν' αγιάσουν τα χώματα που κοιτάται! Γιατί, αν το μάθαιεν ο κόσμος, έπρεπε να σχίσω τη γη να έμβω μέσα από το κακό μου.

Αλλά, τι τα θέλεις! Η αμαρτία είναι αμαρτία. Σαν το εθάψαμε το παιδί, κ' εγυρίσαμεν από την εκκλησία, τότε άρχισε το θρήνος το μεγάλο. Τότε πια δεν έκλαιγα κρυφά. — Είσαι νέα, και θα κάμης κι άλλα, μ' έλεγαν. Ως τόσον ο καιρός περνούσε, και ο Θεός δεν μας έδιδε τίποτε. Να! έλεγα μέσα μου. Ο Θεός με τιμωρεί, γιατί δεν εστάθηκα άξια να προφυλάξω το παιδί που μ' έδωκε! Και εντρεπόμουνα τον κόσμο, και εφοβούμην τον πατέρα σου. Γιατί κ' εκείνος όλο τον πρώτο χρόνο έκαμνε τάχα τον αλύπητο και μ' επαρηγορούσε, για να με δώση θάρρος. Ύστερα όμως άρχισε να γίνεται σιγανός και συλλογισμένος.

Β' ΕΡΩΤΗΣΗ 1

Από πού αντλεί το αφηγηματικό υλικό του ο Γεώργιος Βιζυηνός και πώς το αξιοποιεί; (Μονάδες 9) Να αναφέρετε τρία σημεία του παραπάνω κειμένου, τα οποία τεκμηριώνουν τη θέση σας (Μονάδες 6).

Μονάδες 15

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Το αφηγηματικό υλικό του Βιζυηνού αντλημένο από τις προσωπικές και οικογενειακές μνήμες, από τις παραδόσεις και τα βιώματα της λαϊκής ζωής στην ιδιαίτερη πατρίδα του, ενισχυμένο από το στέρεο υπόβαθρο της παιδείας του και την επιστημονική γνώση της ψυχολογίας, ενσωματωμένο σε μια ποικίλη, πλούσια γλώσσα υψηλού ήθους (λόγια, λαϊκή, ιδιωματική) διοχετεύεται στα διηγήματά του. Με αυτές τις πολύτιμες «αποσκευές» ο Βιζυηνός αναπτύσσει τη μυθοπλασία του. Ανακαινιστής και πρωτοπόρος, ανοίγει το δρόμο της νεοελληνικής διηγηματογραφίας. Αναλυτικότερα, σημεία που επιβεβαιώνουν την αξιοποίηση του αφηγηματικού υλικού από τον συγγραφέα είναι τα εξής:

α) «Ήταν τότε κοντά ... μα εμείς χορέψαμε και καλύτερα και πολύτερα». Στοιχείο παρμένο από τα βιώματα της λαϊκής ζωής των απλών ανθρώπων της Βιζύης με το οποίο παρουσιάζεται η συμμετοχή της μάνας και του πατέρα στο λαϊκό γλέντι γάμου του Φώτη του Μυλωνά, ενώ συγχρόνως αναφέρονται και μια σειρά από λαϊκά έθιμα και συνήθειες γαμήλιες όπως τα βιολιά, το ξεπροβόδισμα των καλεσμένων, ο χορός για συμμετοχή στην χαρά των νεόνυμφων ή τέλος το σαράντισμα της μάνας για να μπορεί να συμμετάσχει στην γαμήλια τελετή.

β) «Ήθελε να με βγάλη ... να χαρώ» «Να! έλεγα ... το παιδί που μ' έδωκε!» Δύο ενδεικτικά σημεία του κειμένου που επιβεβαιώνουν την πλούσια αξιοποίηση των λαϊκών παραδόσεων από το Γ. Βιζυηνό. Ως βαθύς γνώστης της λαογραφικής επιστήμης ξεφεύγει από τους απλούς ηθογράφους της γενιάς του 1880 και δεν καταπιάνεται με επιδερμική θεώρηση της ζωής των απλών ανθρώπων της υπαίθρου. Δίνει συγκεκριμένη εικόνα των λαϊκών δοξασίων παραδόσεων και εθίμων που την διατρέχουν. Το κείμενό του τίθεται κάτω από το μικροσκόπιο της λαογραφικής έρευνας. Κατά συνέπεια, το πρώτο, ενδεικτικό, σημείο προσφέρει ως λαογραφική πληροφορία τον «εγκλεισμό» των ανύπαντρων γυναικών στο χώρο του σπιτιού σε αντίθεση με την ελευθερία που αναγνωριζόταν στις πολύτεκνες, κατά κύριο λόγο, μητέρες. Ακόμα πιο σημαντική η παρουσίαση της δοξασίας σχετικά με την λατρεία του Θεού (β' στοιχείο) όπου αντανακλώνται οι επαρχιακές θρακικές θρησκοληψίες σύμφωνα με τις οποίες η έννοια του Θεού δεν έχει σχέση με την μεταφυσική διδασκαλία αλλά περιορίζεται στα ανθρώπινα απλοϊκά μέτρα. Η απλή θρακιώτισσα-μάννα φαντάζεται τον Θεό ως ακούραστη δύναμη για την «ρύθμιση» του κόσμου που καταδικάζει την τεμπελιά κρίνει τα πλάσματά του ως δίκαιος πατέρας αλλά πάνω απ' όλα τα «τιμωρεί» για κάποια αμαρτία, τα τιμωρεί για να τα διαπαιδαγωγήσει και έτσι οι πιστοί δέχονται με καρτερία την βουλή του. Γι' αυτό η μάνα με συντριβή

εκστομίζει «Ο Θεός με τιμωρεί γιατί δεν εστάθηκα άξια να προφυλάξω το παιδί που μ' έδωκε!».

γ) «Έτσι ήρθαμε σπίτι ... Ήταν απεθαμένο.» «Το θυμάσαι το Αννιώ μας... εμπρός στα μάτια μου» Οι προσωπικές και οικογενειακές μνήμες τονίζονται μέσα από τα δύο αυτά ενδεικτικά σημεία του αποσπάσματος, θέλοντας ο συγγραφέας να τονίσει την αυτοβιογραφικότητα του κειμένου. Η καταφυγή σε αυτοβιογραφικό υλικό προσφέρει υλικό αφήγησης στον Γ. Βιζυηνό ο οποίος διατηρώντας το ομώνυμο αφηγητή-συγγραφέα, τον διάλογο με την μάνα του που αναφέρεται σε παρελθοντικές στιγμές της οικογένειας καθώς και τα πραγματικά ονόματα των μελών της οικογένειας του (Αννιώ, πατέρα), καταφέρει να στοιχειοθετήσει αφήγηση με πραγματολογική διάσταση και ρεαλιστικό πνεύμα που επιβεβαιώνεται από σκηνές της καθημερινής ζωής χωρίς όμως να θεμελιώνει ταυτόχρονα μια ασφαλή συνείδηση του πραγματικού (ιδιότυπος ρεαλισμός που αυτοϋπονομεύεται). Όλα κινούνται από την δύναμη του μοιραίου, τόσο ο μύθος όσο και η πλοκή ενώ εμμέσως αφηγείται τα προσωπικά και οικογενειακά παθήματα που φαντάζουν πλέον στα μάτια του αναγνώστη καθολικότερα.

B' ΕΡΩΤΗΣΗ 2

Να αναφέρετε, με παραδείγματα μέσα από το παραπάνω κείμενο, πέντε από τα βασικά χαρακτηριστικά της διηγηματογραφίας του Βιζυηνού.

Μονάδες 20

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Ο Γ. Βιζυηνός θεωρείται πρωτοπόρος και ανακαινιστής όσον αφορά το χώρο της Νεοελληνικής διηγηματογραφίας. Το «Αμάρτημα» συγκεντρώνει μια σειρά από βασικά γνώρισμα και αρετές ως προς την δομή, την τεχνική της αφήγησης και τη σύνθεση του μύθου και της πλοκής, πολλά από τα οποία μπορούν να χαρακτηριστούν καινοτόμα. Αναλυτικότερα, τα πιο χαρακτηριστικά γνώρισμα που δύναται ο εξεταζόμενος μαθητής να συλλέξει από το συγκεκριμένο απόσπασμα είναι τα εξής:

1. Η πρωτοπρόσωπη αφήγηση με εσωτερική εστίαση – τομή για την πεζογραφία της εποχής – η οποία συνδυάζεται άμεσα και τονίζει την αυτοβιογραφικότητα του διηγήματος «Όταν επανήλθον ... τινός φόβου».
2. Η ενδιαφέρουσα διαπλοκή του χρόνου της αφήγησης με το χρόνο της ιστορίας, που εδώ συγκεκριμένα εμφανίζεται με τη μορφή της αναδρομικής αφήγησης του αμαρτήματος της μάνας και προσφέρει λύση στο αίνιγμα του κειμένου με την αποκάλυψη της πραγματικότητας – αλήθειας.: «Ήταν τότε κοντά ... τέλος»
3. Η ιδιότυπη γλώσσα του Βιζυηνού που χαρακτηρίζεται από την περίφημη «διγλωσσία» του, δηλαδή συνδυασμό καθαρεύουσας – δημοτικής, που κατανέμονται αντίστοιχα σε λόγιους – μορφωμένους και λαϊκούς – αμόρφωτους ήρωες, καθώς επίσης στην κυρίως αφήγηση και τους διαλόγους αντίστοιχα: **καθαρεύουσα:** «Ήθελε να με βγάλη ... να χαρώ». **Δημοτική:** «Αϊντε ... πολύ»

4. Η αξιοπρόσεκτη αντίθεση ανάμεσα στον ανοιχτό χώρο που συνδέεται με ευχάριστες μνήμες και γεγονότα (π.χ. το γλέντι του γάμου στην επαρχία), με τον κλειστό χώρο, που συνδέεται με αρνητικές στιγμές και αναπαράγει το οικογενειακό δράμα (π.χ. ο θάνατος του βρέφους στο σπίτι).
5. Η βαθύτατη ψυχογράφηση των ηρώων μέσα από την οποία αποκαλύπτεται η προσπάθεια διείσδυσης στα μύχια της ψυχής τους και το παιχνίδι της ενοχής που βασανίζει τόσο τη μάνα του διηγήματος όσο και τον αφηγητή: **ψυχογράφηση**: «Η μήτηρ μου ... εγκλήματος». **Ενοχή**: «Γιατί αν το μάθαινε ... είναι αμαρτία».
6. Η τάση του συγγραφέα για ηθογράφηση των ηρώων και καταγραφή των λαϊκών παραδόσεων, εθίμων, συνηθειών και δοξασιών με την οποία καταγράφεται η ζωή των ανθρώπων της υπαίθρου ταυτόχρονα με το πέρασμα στην βαθύτερη υπόσταση του ανθρώπου, στη συνείδηση του, στις αναταραχές της ψυχής.
ΗΘΟΓΡΑΦΙΑ: «Ο μακαρίτης ... να χαρώ»
ΛΑΙΚΗ ΔΟΞΑΣΙΑ: «Ο Θεός με τιμωρεί ... μ' έδωκε»
7. Ο ιδιότυπος ρεαλισμός του Βιζυηνού που αυτοϋπονομεύεται. Η διήγηση προσπαθεί να προσφέρει πραγματολογική διάσταση και ρεαλιστικό πνεύμα όμως η ύπαρξη της «διπλής» πραγματικότητας (από τη μια του αφηγητή-ήρωα και από την άλλη της μάνας) δεν επιτρέπει στον αναγνώστη να θεμελιώσει ασφαλή συνείδηση του πραγματικού εφόσον «οι γνώσεις» του αφηγητή αναιρούνται από την αφήγηση της μάνας.
 «Το θυμάσαι το Αννιώ μας; ... την πρώτη μου θυγατέρα».
8. Η καταφυγή σε αυτοβιογραφικό υλικό με το οποίο από τη μια πλευρά εκφράζεται η συναισθηματική συμμετοχή του Βιζυηνού στα δρώμενα με βαθύτερο όμως σκοπό να συνθέσει έργο ικανό να παρουσιάσει την εικόνα του ανθρώπινου δράματος όπου ο μύθος και η πλοκή και τα πρόσωπα κατευθύνονται από την δύναμη του μοιραίου, του πεπρωμένου.
 «Το θυμάσαι το Αννιώ μας; ... την πρώτη μου θυγατέρα». «Αλλά τι τα θέλεις ... μ' έδωκε».

Β' ΕΡΩΤΗΣΗ 3

«Ο Βιζυηνός έχει την ικανότητα να διαγράφει αυθυπόστατους ανθρώπινους τύπους, επιμένοντας πολύ στη λεπτομερειακή απόδοση των ψυχικών καταστάσεων. Οι ήρωές του, ιδωμένοι με αγάπη, έχουν μια ειδική ευαισθησία, είναι ήρωες παθητικοί». (Γιώργος Παγανός, *Η Νεοελληνική Πεζογραφία*, τ. Α', Κώδικας, Θεσσαλονίκη 1999). Να επαληθεύσετε την παραπάνω άποψη με στοιχεία από το απόσπασμα του Γ. Βιζυηνού.

Μονάδες 20

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Όλα τα διηγήματα του Βιζυηνού είναι ψυχογραφήματα, στοιχείο που σημαίνει ότι ο συγγραφέας επιχειρεί βαθιά διείσδυση στη ψυχή των ηρώων σε συνδυασμό με διακριτική συμπάθεια για τις πράξεις και τις αντιδράσεις τους με έμφαση – στο συγκεκριμένο απόσπασμα – στη μητέρα. Παρουσιάζει ανάγλυφα τις ανασφάλειες και τις ενοχές τους ενώ φροντίζει να θυμίζουν υπαρκτά πρόσωπα με εξηγήσιμες και φυσιολογικές αντιδράσεις που κατευθύνονται συχνά από τη δύναμη του μοιραίου, από την τραγικότητα της ζωής τους καθώς και από άλλους ισχυρούς παράγοντες όπως η θρησκευτική πίστη που τους οδηγεί συχνά σε μοιρολατρία, παθητικότητα ή αυτοκαταδίκη.

Στο συγκεκριμένο απόσπασμα, ο ήρωας στον οποίο επικεντρώνει το ενδιαφέρον του ο Βιζυηνός σκιαγραφώντας το χαρακτήρα και τις έντονες ψυχολογικές του διακυμάνσεις είναι η μητέρα η οποία αποδεικνύεται απόλυτη στις ενοχές της, που δεν αποδέχεται την έννοια του ακούσιου εγκλήματος, που έχει καταδικάσει οριστικά και αμετάκλητα τον εαυτό της σε αυτοτιμωρία, ανάγοντας την πράξη της σε «φόνο - έγκλημα». Είναι λοιπόν από τη μια μεριά το θρησκευτικό στοιχείο και η αίσθηση της παραβίασης ενός ηθικού νόμου που την οδηγεί στην αυτοταπείνωση και σκληρή τιμωρία, δίνοντας το δικαίωμα στο ψυχολόγο Βιζυηνό να διδάξει ότι ο άνθρωπος (και δη η μάνα) δεν γλιτώνει ποτέ από το τραύμα των λαθών του, εκούσιων ή μη. Τονίζεται εντονότατα η τραγικότητα του προσώπου της μάνας, η οποία βρίσκεται συνέχεια σε κατάσταση περιπέτειας καθώς η σκληρή μοίρα, το αδυσώπητο πεπρωμένο παρεμβαίνει συνέχεια στη ζωή της και δεν της επιτρέπει να ξεφύγει από το «αμάρτημα» του παρελθόντος (βλ. θάνατος της δεύτερης κόρης). Κατά συνέπεια, έστω κι αν η μάνα έχει συγχωρεθεί από το Θεό, η αυτοτιμωρία της είναι είδος προσωπικής εξιλέωσης απέναντι στον ίδιο της τον εαυτό προσπαθώντας να αποκαταστήσει την ηθική τάξη που η ίδια πιστεύει ότι έχει διασαλευτεί. Η στάση της είναι σίγουρα αποτέλεσμα προσωπικού χαρακτήρα και νοοτροπίας (πιθανόν και θέμα κοινωνικού περιβάλλοντος), έχει όμως κάθε δικαίωμα να αποκλείει την έννοια του «τυχαίου» και να πιστεύει ακράδαντα στη δύναμη του μοιραίου που κατευθύνει την ανθρώπινη ζωή.

Εν τέλει, η κεντρική ηρωίδα του Βιζυηνού αντιμετωπίζεται από τον ίδιο με αγάπη και κατανόηση για τις πράξεις της, στοιχείο που φαίνεται από το γεγονός ότι δεν παρεμβαίνει στην αφήγησή της κατανοώντας τις βαθύτατες ενοχές της, προτάσσει και φωτίζει την «ιδιαιτέρη» ευαισθησία της απέναντι στην ανθρώπινη ζωή και την απώλεια της ενώ τέλος δείχνει να αποδέχεται την παθητικότητα της ηρωίδας του εφόσον αυτή εκφράζεται με το αναφαίρετο δικαίωμα της αυτοτιμωρίας και αυτοταπείνωσης την οποία κάθε μάνα θα αισθανόταν σε αντίστοιχη περίπτωση χωρίς τίποτα να μπορεί να την «ελαφρύνει».

Ενδεικτικά σημεία του αποσπάσματος τα οποία επιβεβαιώνουν τη λεπτομερή απόδοση των ψυχικών καταστάσεων, την αγάπη, την ευαισθησία και την παθητικότητα είναι:

«Η μήτηρ μου εκρέμασε ... τινός εγκλήματος»

«Ναι με είπεν ... την πρώτη μου θυγατέρα»

«Μα κει που πήγα ... ήταν απεθαμένο»

«Αλλά τι τα θέλεις ... μ' έδωκε»

Β' ΕΡΩΤΗΣΗ 4

«— Το πλάκωσες, γυναίκα, το παιδί μου! — είπεν ο πατέρας σου, και τον επήραν τα δάκρυα. Τότε άρχισα εγώ να κλαίγω στα δυνατά και να ξεφωνίζω. Μα ο πατέρας σου έβαλε το χέρι του στο στόμα μου και — Σους! με είπε. Τι φωνάζεις έτσι, βρε βώδι; — Αυτό με το είπε. Θεός σχωρέσ' τονε. Τρία χρόνια είχαμε πανδρευμένοι, κακό λόγο δεν με είπε. Κ' εκείνη τη στιγμή με το είπε. — Ε; Τι φωνάζεις έτσι; Θέλεις να ξεσηκώσης τη γειτονιά, να πη ο κόσμος πως εμέθυσες κ' επλάκωσες το παιδί σου;».

Να σχολιάσετε σε δύο παραγράφους (130-150 λέξεις) τη στάση του πατέρα, όπως αυτή προκύπτει από το παραπάνω απόσπασμα.

Μονάδες 25

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Ο πατέρας, όπως φαίνεται στο απόσπασμα αυτό και συγκεκριμένα στη φράση: «Τρία χρόνια είχαμε πανδρευμένοι, κακό λόγο δεν με είπε», αγαπούσε τη γυναίκα του και τη σεβόταν. Ωστόσο το απροσδόκητο συμβάν της απώλειας της ζωής του παιδιού του λόγω του ακούσιου σφάλματος της μητέρας τον συντάραξε σε τέτοιο βαθμό ώστε να αντιδράσει άσχημα προσβάλλοντας τη μητέρα (« Τι φωνάζεις έτσι, βρε βώδι;») και ζητώντας της να παύσει άμεσα τις κραυγές («Ε; Τι φωνάζεις έτσι; Θέλεις να ξεσηκώσης τη γειτονιά, να πη ο κόσμος πως εμέθυσες κ' επλάκωσες το παιδί σου;»).

Η αντίδραση αυτή του πατέρα δεν δηλώνει σε καμία περίπτωση έλλειψη αγάπης και σεβασμού στο πρόσωπο της μητέρας. Η λύπη και ο πόνος του για το τραγικό αυτό συμβάν είναι μεγάλος. Η απώλεια της ζωής ενός παιδιού και μάλιστα κατ' αυτόν τον τρόπο θα συγκλόνιζε κάθε άνθρωπο που θα βρισκόταν σε ανάλογη θέση. Παράλληλα, ο πατέρας παρουσιάζεται να φοβάται την κοινωνική κατακραυγή. Υπολογίζει τι θα πει ο κόσμος, η κοινωνική εικόνα είναι πολύ σημαντική γι' αυτόν και ακριβώς επειδή επιθυμεί να προστατεύσει τη σύζυγο του, της ζητά να σταματήσει άμεσα τις φωνές. Ολοκληρώνοντας θα μπορούσαμε να επισημάνουμε ότι και η μητέρα, βρισκόμενη πλέον σε χρονική απόσταση από το τραγικό συμβάν, επιδοκιμάζει έμμεσα τη στάση του πατέρα, γεγονός που πιστοποιείται από τη φράση: «Θεός σχωρέσ' τονε».

Β' ΕΡΩΤΗΣΗ 5

Να γίνει συγκριτικός σχολιασμός του αποσπάσματος από «Το αμάρτημα της μητρός μου» του Γ. Βιζυηνού με το παρακάτω απόσπασμα από την «Αναφορά στον Γκρέκο» του Νίκου Καζαντζάκη όσον αφορά στη θέση της γυναίκας.

Μονάδες 20

Νίκος Καζαντζάκης, Αναφορά στον Γκρέκο, (απόσπασμα).

Μονάχα μια φορά θυμούμαι τη μητέρα μου να λάμπει παράξενα το μάτι της, να γελάει και να χαίρεται, σαν όταν θα 'ταν ανύπαντρη ή αρραβωνιασμένη. Πρωτομαγιά, είχαμε πάει σ' ένα χωριό, στη Φόδελε, γεμάτο νερά και περβόλια πορτοκαλιές, να κάμει ο πατέρας μου μια βάφτιση. Οπότε, άξαφνα, σφοδρή νεροποντή ξέσπασε, γίνηκε ο ουρανός νερό κι άδειασε απάνω στη γης, κι αυτή κακάριζε, άνοιγε και δέχονταν τ' αρσενικά νερά βαθιά στον κόρφο της. Είχαν μαζευτεί οι προύχοντες του χωριού, με τις γυναίκες τους και τις κόρες, στο μεγάλο οντά του κουμπάρου, η βροχή κι οι αστραπές έμπαιναν από τις χαραμάδες της πόρτας και των παραθυριών, ο αέρας μύριζε πορτοκάλι και χώμα. Και μπαινόβγαιναν τα τραταρίσματα, τα κρασιά, τα ρακιά κι οι μεζέδες, πήρε να βραδιάζει, άναψαν τα λυχνάρια, οι άντρες ήρθαν στο κέφι, οι γυναίκες οι χαμοβλεπούσες σήκωσαν τα μάτια κι άρχισαν να κακαρίζουν σαν τις πέρδικες° κι όξω από το σπίτι μούγκριζε ακόμα ο Θεός, πλήθαιναν οι βροντές, τα στενά δρομάκια του χωριού είχαν γίνει ποτάμια, καταρακούσαν οι πέτρες και χαχάριζαν, είχε γίνει ο Θεός νεροποντή κι αγκάλιαζε, πότιζε, κάρπιζε τη γης.

Κι ο κύρης στράφηκε στη μάνα μου, πρώτη φορά είδα να την κοιτάζει με τρυφεράδα, κι η φωνή του πρώτη φορά είχε γλυκάνει:

— Μαργή, της είπε, τραγούδηξε.

Της έδινε την άδεια, μπροστά σε τόσους άντρες, να τραγουδήσει° κι εγώ σηκώθηκα ανταρεμένος. Δεν ξέρω γιατί, είχα θυμώσει° έκαμα να τρέξω στη μάνα μου, σα να 'θελα να την προστατέψω° μα ο κύρης με άγγιξε με το δάχτυλό του στον ώμο και με κάθισε κάτω. Κι η μάνα μου φάνηκε αγνώριστη, γυάλιζε το πρόσωπό της, σα να το αγκάλιαζαν όλες οι βροχές κι οι αστραπές, σήκωσε το λαιμό, και θυμούμαι τα μακριά κορακάτα μαλλιά της λύθηκαν ξαφνικά, της σκέπασαν τις πλάτες και κατέβηκαν ως τα γοφιά της. Κι άρχισε ... τι φωνή ήταν εκείνη, βαθιά, γλυκιά, λίγο βραχνή, όλο πάθος° μεσόκλεισε τα μάτια της κατά τον κύρη και τραγούδησε μια μαντινάδα. Δε θα την ξεχάσω ποτέ τη μαντινάδα αυτή° τότε δεν κατάλαβα γιατί την είπε, για ποιον την είπε° αργότερα, σα μεγάλωσα, κατάλαβα. Τραγουδούσε με τη γλυκιά, γεμάτη συγκρατημένο πάθος φωνή της και κοίταζε τον πατέρα:

Θαμάζουμαι όταν περπατείς πώς δεν ανθούν οι ρούγες
και πώς δε γίνεσαι αϊτός με τις χρυσές φτερούγες!

Γύρισα πέρα τα μάτια, να μη βλέπω τον κύρη, να μη βλέπω τη μάνα, πήγα στο παραθύρι κι ακούμπησα το κούτελό μου στο τζάμι κι έβλεπα τη βροχή να πέφτει και να τρώει τα χώματα.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Τόσο στο απόσπασμα από το «Αμάρτημα της μητρός μου» του Γ. Βιζυηνού όσο και σε αυτό από την «Αναφορά στον Γκρέκο» του Ν. Καζαντζάκη, εντοπίζεται η υποβαθμισμένη γενικά κοινωνική θέση της γυναίκας, η δράση της οποίας περιοριζόταν στο χώρο του σπιτιού και συνεπαγόταν απόλυτη υπακοή στον άντρα και αφέντη της. Στο πλαίσιο αυτού του περιορισμού, η γυναίκα μπορούσε να αναδειχτεί μόνο με αφορμή κάποιες εορταστικές εκδηλώσεις ή συγκεντρώσεις της κλειστής επαρχιακής κοινωνίας, στις οποίες βέβαια συμμετείχε και διασκεδάζε με την συναίνεση και ως συνοδός του συζύγου της. [«Οι γυναίκες οι χαμοβλεπούσες...πέρδικες» Ν. Καζαντζάκης]

Έτσι λοιπόν στο «Αμάρτημα», η μητέρα του Γιωργή ακολουθεί τον άντρα της σε γάμο, όπου και διασκεδάζουν και χαίρονται μαζί: «Ήθελε να με βγάλη ... να χαρώ». «Και έκαμεν ο πατέρας σου κέφι ... το χορό». «Δεν πειράζει ... για το χατίρι σου».

Ανάλογα, η μητέρα στον Ν. Καζαντζάκη τραγουδά μαντινάδα σε Πρωτομαγιάτικη γιορτή αφού της το επέτρεψε ο σύζυγος της: «Κι ο κύρης στράφηκε ... της έδινε την άδεια, μπροστά σε τόσους άντρες, να τραγουδήσει».

Εξάλλου, ακόμη κι ο συναισθηματικός κόσμος της γυναίκας είναι καταπιεσμένος, καθώς η όποια χαρά, συγκίνηση, λύπη, απελπισία εκδηλώνεται συγκρατημένα, με γνώμονα την αντίστοιχη συμπεριφορά και συναισθηματική κατάσταση του συζύγου της. Αυτό στο «Αμάρτημα» εντοπίζεται στα εξής σημεία: «Σαν τον έβλεπα να χορεύη, μου άνοιγεν η καρδιά μου». «Και είχε δίκηο, που ν' αγιάσουν τα χώματα που κοίτεται». «Και εντρεπόμουνα τον κόσμο και εφοβούμην τον πατέρα σου ... συλλογισμένος». Αντίστοιχα, στην «Αναφορά στον Γκρέκο»: «Μεσόκλεισε τα μάτια της ... κοίταζε τον πατέρα».

Ωστόσο, στα δύο κείμενα υπάρχει διαφορά ως προς τη σχέση των δύο συντρόφων. Στο κείμενο του Γ. Βιζυηνού, ο πατέρας δείχνει στοιχεία τρυφερότητας και φροντίδας προς τη γυναίκα του [«Κουράσθης, βλέπω, γυναίκα ... θα στρώσω τα στρώματα μοναχός μου. Εμετάνοιωσα ... πολύ». «Τρία χρόνια είχαμε πανδρευμένοι ... με το είπε». «Γιατί κι εκείνος όλον τον πρώτο χρόνο ... θάρρος»].

Από την άλλη, η μητέρα στο κείμενο του Ν. Καζαντζάκη παρουσιάζεται περισσότερο καταπιεσμένη συναισθηματικά, ενώ κι ο σύζυγός της δείχνει συμπεριφορά πατριαρχική και στερημένη οποιασδήποτε τρυφερότητας, με μόνη εξαίρεση τη στιγμή της γιορτής [«Μονάχα μια φορά θυμούμαι ... αρραβωνιασμένη». «Κι ο κύρης στράφηκε ... να τραγουδήσει». «Μα ο κύρης με άγγιξε ... κάτω»].

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Τα θέματα κρίνονται αυξημένης δυσκολίας, καθώς απαιτούσαν έντονο και προσεκτικό διάβασμα καθώς και πολύ καλή συνολική εικόνα των γνωρισμάτων της διηγηματογραφίας του Βιζυηνού. Επιπλέον, η επεξεργασία των συγκεκριμένων ερωτήσεων προϋπόθετε αυξημένη συνθετική ικανότητα από την πλευρά του μαθητή, καθώς ορισμένα από αυτά διέτρεχαν γενικότερα χαρακτηριστικά του διηγήματος, άρα απαιτούσαν αρκετό χρόνο σε συνδυασμό με την επαλήθευσή τους από το δοθέν απόσπασμα. Επισημαίνεται τέλος ότι όλες οι απαιτούμενες πληροφορίες για την κάλυψη των ερωτήσεων ήταν αναλυτικά δοσμένες στο βιβλίο της Ώθησης (τεύχος Πεζογραφία), ωστόσο η αξιοποίησή τους για την ικανοποιητική απάντηση επί των ζητούμενων προϋπόθετε προσεκτική και κριτική μελέτη.

